

Sosyal Dışlanma:sivil, siyasi, ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma ve edilme durumudur. Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak Fransa'da kullanılmıştır. Rene Lenoire göre Fransız nüfusunun %10'unun toplumdan dışlanmış olduğunu belirtmiştir. Lenoir'e göre zihinsel ve fiziksel özürlüler, intihar eğilimliler, hasta-bakıma muhtaç yaşlılar, istismar edilen çocuklar, ilaç bağımlıları, suçlular, tek ebeveynli aileler, sorunlu aileler, marjinal kişiler, asosyal kişiler ve diğer sosyal uyumsuz kişiler sosyal dışlanmışları oluşturmaktadır.

2*ABD'de ise dışlanmış gruplar sınıfsal kavramı ile ifade edilmektedir.

* Sosyal dışlanma kavramı sınırlı bir kullanım alanına sahiptir. Sınıfsal kavramı ise yoksulluktan çok yasa dışılık, uyuşturucu kullanımı, evlilik dışı çocuklar, işsizlik ve okul başarısızlığını anlatmaktadır. Sosyal dışlanmanın daha geniş kapsamlı olmasının nedeni dışlanmış olan kişilerin her zaman yoksul olmamalarından kaynaklanmaktadır. sosyal dışlanmanın temelinde yoksulluk sorunu olmakla birlikte dışlanma sadece gelir dağılımındaki adaletsizlikten ve bazı toplumsal gereksinimlerin karşılanamamasından kaynaklanmamaktadır

Sosyal Dışlanmanın Nedenleri

Sosyal dışlanmaya ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, davranışsal, coğrafi, kişisel birçok faktör veya sorun yol açabilmektedir. AB Komisyonu sosyal dışlanmanın kurumsal/yapısal nedenlerini dört grupta toplamaktadır. Bunlardan ilki, işgücü piyasasındaki değişimdir. Buna küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve üretim sisteminin yeniden yapılanması eşlik etmektedir. İkinci neden bilgi teknolojisindeki gelişmeler ve bilgi toplumunun genişlemesidir. Üçüncü neden nüfusun yaşlanması, doğum oranının düşmesi, aile ve toplum yapısında ortaya çıkan değişim, iç ve dış göçler, etnik, dinî ve kültürel farklılıklarda görülen artış gibi sosyodemografik değişikliklerdir. Dördüncü neden ise ekonomik ve sosyal gelişmelerin, bölgesel ve coğrafi ön yargılar ile kutuplaşmalar oluşturmalarıdır. Sosyal dışlanma riski yüksek olan kişi ve gruplar ise ülkelere göre farklılaşabilmektedir. Ancak bunlar genel olarak işsizler, vasıfsız işçiler, yoksullar, toprak sahibi olmayanlar, okuma yazma bilmeyenler, özürlüler, suçlular, tek ebeveynli aileler, çocuklar, diplomasız gençler, kadınlar, göçmenler, mülteciler ve azınlıklar şeklinde sıralanmaktadır. Siyahlar, kadınlar, özürlüler, yaşlılar, ırk, cinsiyet, din, dil, etnik köken gibi özellikleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayanlar sosyal dışlanmadan daha fazla etkilenmektedirler. AB, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüksek olan grupları; uzun dönemli işsizler, tek ebeveynli aileler, yalnız yaşayan ve kadın olan yaşlılar, çok çocuklu ve yaşlılara sahip aileler, yoksul çocuklar, göçmenler, başta Romanlar olmak üzere diğer etnik gruplar, özürlüler, evsizler, insan ticareti kurbanları, bakım evlerinde yaşayanlar, geçimlik tarım yapan aileler ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğrayan kadınlar olarak kabul etmektedir.

Sosyal Dışlanma Biçimleri

*Ekonomik Dışlanma Kişilerin temel gereksinimlerini karşılayacak gelirden yoksun olmaları ekonomik dışlanmayı ifade etmektedir. Ekonomik dışlanmanın temelinde işsizlik veya düzenli bir gelire sahip olmama yatmaktadır.

*Mekânsal Dışlanma Çeşitli nedenlerle belli mekânlara ulaşmada ve bu mekânlardan yararlanmada sorunların bulunması mekânsal dışlanmayı ifade etmektedir.

*Kültürel Dışlanma Ekonomik nedenlerden bağımsız olarak, toplumsal ve kültürel yaşama katılmama durumu kültürel dışlanmayı ifade etmektedir.

*Siyasi Dışlanma Çeşitli nedenlerle vatandaşlık haklarını özellikle hukuki ve siyasi hakları tam olarak kullanamama veya siyasi yaşama katılımın doğrudan veya dolaylı olarak engellenmesi siyasi dışlanmayı ifade etmektedir. Sosyal İçerme Politikaları

3*Maastricht Anlaşması'na III. Ek Sosyal Politika Protokolü ve Sosyal Politika Anlaşması'nda Topluluğun kullanabileceği yetkiler bölümünde sosyal dışlanma sorununa ilk defa resmî bir belgede açık bir biçimde yer verilmiştir.

* AB'de gerçek anlamda sosyal içerme (sosyal dışlanma ile mücadele) stratejisi 2000 yılında yapılan Lizbon Zirvesi ile başlatılmıştır. Zirvede 2010 yılına kadar yoksulluk ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılması için kararlı şekilde mücadele edilmesi hedefi belirlenmiştir. Sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik politikalar arasında en dikkat çeken güvenceli asgari gelir veya asgari gelir güvencesidir. Güvenceli asgari gelir genel olarak "toplumdaki yoksul ve mevcut yaşam biçiminden dışlanmış kişilerin asgari olarak geçim olanaklarına kavuşturulması ve toplumla olan bağlarının güçlendirilmesi amacıyla devlet tarafından yapılan sosyal yardımlar şeklinde tanımlanmaktadır"

4*Güvenceli asgari gelir kavramının Fransız hukukunda somutlanmış şekli asgari tutunma geliridir.

* Asgari tutunma gelirinden kanuna göre 25 yaşın üzerinde olan, kanunda öngörülen süre boyunca Fransa'da yaşayan ve belirli bir yoksulluk sınırının altında geliri bulunan kişiler yararlanabilmektedir. ABD ve Avusturya'da Çalıştırma (Workfare) olarak adlandırılan uygulamada işsiz, yoksul veya dışlanmış bir kişinin yardıma veya gelire hak kazanabilmesi için ilgili kamu kurumunun göstereceği bir işte çalışması zorunludur. İşsizlikle mücadele edilebilmesi için yeni işlerinistihdam alanlarının yaratılması ve yaratılan istihdamın insana yaraşır nitelikte olması gerekmektedir. İnsana yaraşır iş (decent work) kavram olarak ilk defa ILO'nun 1999 yılında yapılan 87. Uluslararası Çalışma Konferansı'na sunulan raporda evrensel bir hedef olarak dünya kamuoyuna sunulmuştur. Örgüte göre insana yaraşır iş çalışma yaşamında bireylerin temel haklarının korunduğu, yeterli bir gelir ve sosyal koruma sağlayan üretken bir iştir. İnsana yaraşır işin temel amacı dünya çapında kadın, erkek tüm bireylere özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında insan onuruna uygun istihdam olanaklarının sağlanmasıdır.

AYRIMCILIK

Ayrımcılık Kavramı İlk olarak 1878 yılında Anglo-Sakson hukukunda ve bir mahkeme kararında kullanılan ayrımcılık kullanılmıştır Ayrımcılık, toplumsal yaşamda dil, din, ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, özgürlük ve yaş gibi nesnel olmayan faktörler temel alınarak birey ya da gruplara yöneltilen eşitsiz davranış ve uygulamalardır. Ortaya Çıkış Biçimine Göre Ayrımcılık Türleri

*Doğrudan Ayrımcılık (Açık Ayrımcılık) / Dolaylı Ayrımcılık (Örtülü Ayrımcılık) Doğrudan ayrımcılık kişiye onunla aynı veya benzer durumda olan başka bir kişiye göre daha az olumlu davranılmasıdır. Dolaylı ayrımcılık ise bir kanun veya işlemin herkese eşit şekilde uygulanması ancak toplumun bir bölümü üzerinde orantısız etkiye sahip olması ile ortaya çıkan ayrımcılık türüdür.

*Dolayısıyla AyrımcılıkDolayısıyla ayrımcılık, bir kişinin kendisiyle bağlantılı bir başka kişinin nitelikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramasıdır. Beyaz bir kişinin siyah bir kişi ile evli olması veya Müslüman bir kişinin Hristiyan bir kişi ile evli olması nedeniyle ayrımcılığa uğraması dolayısıyla ayrımcılığa örnek olarak verilebilir.

*Taciz-Cinsel Taciz Taciz "ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik veya cinsel yönelim gibi nedenlerden herhangi biriyle ilgili olarak bir kişinin onurunu zedelemek ve gözdağı veren, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü ya da saldırgan bir ortam yaratmak amacı veya etkisiyle o kişi için istenmeyen bir fiil gerçekleştirilmesidir Cinsel taciz ise kendi isteği ve rızası olmadan kişiye karşı sözlü veya fiziksel olarak yapılan sarkıntılık ve genel ahlaka uymayan davranışlardır.

8**Olumlu (Pozitif Ayrımcılık) Kimi zaman eşit davranabilmek için kişinin din, dil, renk, ırk, cinsiyet, özürllükgibi dezavantaj yaratan durumunu göz ardı ederek kişi lehine yapılan davranış ve uygulamalar pozitif ayrımcılığı oluşturmaktadır*

7**Sistemik Ayrımcılık Belirli gruplara karşı kurumsallaşmış yapılar, politikalar, uygulamalar ve geleneklerdir. Güney Afrika'da hükümet tarafından 1990'ların ortalarına kadar zencilere karşı uygulanan ırk ayrımcılığı (apartheid) bu ayrımcılığa en önemli örnektir.

*Çoklu / Kesişen Ayrımcılık Birden fazla ayrımcılık türünün aynı anda ihlal edilmesi ve birden fazla konuda yapılan ayrımcılıktır. *Ters Yönlü Ayrımcılık Toplumda genel olan grubun karşı karşıya kaldığı ayrımcılık türüdür. Dezavantajlıgruplara uzun süre uygulanan olumlu ayrımcılık uygulamaları sonucu bu defa genel grup üyelerinin ayrımcılığa uğramasını ifade etmektedir.

Çalışma Yaşamında Ayrımcılık

Ayrımcılığın en yaygın şekilde görüldüğü yer çalışma yaşamıdır. Çalışma yaşamında ayrımcılık genel olarak verimliliği eşit olan kişilere sadece belli bir gruba ait olduklarından veya özelliklerinden dolayı istihdam ve iş olanaklarının kalitesi bakımından eşit davranılmamasını ifade etmektedir. Ülkelerin ekonomik, sosyo kültürel yapısı geliştikçe, demokratikleşme düzeyi arttıkça farklı dil, din, ırk, cinsiyet gibi özelliklere sahip bireylerin ayrımcı politikalarla karşılaşma düzeyleri azalmaktadır.

10*Çalışma yaşamında ayrımcılık; çalışma yaşamının tüm aşamalarında işe alınırken, iş sırasında (ücretleme, çalışma ve dinlenme süreleri, yıllık izinler, performansdeğerlendirme, terfi, eğitim) ve işten ayrılırken ortaya çıkmaktadır.* Çalışma yaşamında ayrımcılık işçilerin motivasyonunun ve işyerinde verimliliğinin azalmasına, işyerinde güç dengelerinin bozulmasına, adalet duygusunun zayıflamasına, iletişimin bozulmasına, işçi devir hızının artmasına, vasişi işgücünün işyerinden ayrılmasına, işyeri ve ülke imajının bozulmasına neden olmaktadır. Çalışma yaşamında en çok karşılaşılan ayrımcılık türlerini ise ırk, renk, ulusal veya etnik köken, din ve siyasi görüşe dayalı ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, yaş ayrımcılığı ve özürllü ayrımcılığı oluşturmaktadır.

*Rak, Renk, Soy, Ulusal veya Etnik Köken, Din ve Siyasal Görüşe Dayalı Ayrımcılık konu ile ilgili tüm uluslararası sözleşmelerde ve ulusal düzenlemelerde ayrımcılık yasağı getirilmesine rağmen uygulamada heralanda özellikle çalışma yaşamında bu nedenlere dayalı olarak ayrımcılık devam etmektedir. 9**Cinsiyet Ayrımcılığı Cinsiyet ayrımcılığı bir kişinin bir kadına/erkeğe cinsiyetine dayalı olarak bir kadına/erkeğe davrandığı veya davranacağından daha olumsuz veya daha az olumlu davranması (doğrudan ayrımcılık) ve/veya biçimsel olarak eşitlikçi görünen davranış ve uygulamaların sonradan kadın/erkek üzerinde ayrımcı etkiler yaratması (Dolaylı ayrımcılık) olarak tanımlanmaktadır Cinsiyet ayrımcılığı farklı cinsel yönelimleri olan kişilere yönelik ayrımcılığı da içermekte veya farklı cinsel yönelime sahip kişilere yapılan ayrımcılık cinsel yönelim ayrımcılığı olarak sınıflandırılmaktadır.* *Özürllü (Engelli) Ayrımcılığı Özürllü ayrımcılığı, kişilerin fiziksel, zihinsel, psikolojik veya duygusal rahatsızlıkları nedeniyle diğer kişilere göre dezavantajlı bir konumda olmalarını ifade etmektedir. *Yaş Ayrımcılığı Yaş ayrımcılığı, Eurolink tarafından "ayrımcılık için yaşın kullanımının haksız olduğu ve yaşlı işçilere haksız muamele durumunda uygulanır" şeklinde tanımlanmaktadır.

6*Yaş ayrımcılığı yasağı ile ilgili ilk düzenleme 1967 yılında ABD'de İstihdamda Yaş Ayrımcılığı Kanunu ile yapılmış, kanun ile 40 yaş ve üstü kişilerin çalışma yaşamında yaş ayrımcılığına karşı korunması öngörülmüştür.

* Ayrımcılık Yasağı ile İlgili Düzenlemeler Ayrımcılık Yasağı İle İlgili Uluslararası Düzenlemeler Ayrımcılık yasağı ile ilgili düzenlemeler BM'nin çeşitli belgelerinde yer almaktadır. Bunlar arasında; 26.6.1945 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın Başlangıç Bölümü, 1/3; 13/1-b, 55.

ve 56. maddeleri; 10.12. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2., 7., 10., 16/1, 21/2, 23/2, 29/2 ve 3. maddeleri, 3.1.1976 tarihinde yürürlüğe giren Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 2., 3., 7., 10. ve 13. maddeleri, 23.3.1976 tarihinde yürürlüğe giren Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 2., 3., 4., 23., 24., 25., 26. ve 27. maddeleri, 21.12.1965 tarihinde kabul edilen Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. maddeleri; 1*18.12.1979 tarihinde kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi,* 18.11.1990 tarihli Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme, 13.12.2006 tarihli Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi, 20.11.1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi, 28.7.1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Statüsü İle İlgili Cenevre Sözleşmesi sayılabilir. Ayrıca bildirgeler, ilkeler, eylem planları, genel yorumlar, İnsan Hakları Komitesi'nin kararları bulunmaktadır (Gülmez, 2009: 47-106, 19; Gül ve Karan, 2011: 37-57,235). Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) ayrımcılık yasağı ile ilgili düzenlemelere yer veren az sayıda sözleşme ve tavsiye kararı söz konusudur.5* Avrupa Birliği'nde ayrımcılık yasağı ile ilgili ilk düzenleme 25.3.1957 tarihli Roma Anlaşması'nda yapılmıştır. Anlaşma'nın 119. maddesinde kadın erkek ücret eşitliği, 7. maddesinde vatandaşlık temelinde ayrımcılık yer almıştır.

* Türkiye'de Ayrımcılık Yasağı İle İlgili Düzenlemeler Türk hukukunda eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı ile ilgili düzenlemeler 1924 Anayasası'ndan bu yana tüm anayasalarda ve birçok yasada yer almıştır. 1982 Anayasa'sının 10. maddesi kanun önünde eşitliği düzenlemektedir. 7.5.2004 tarihinde 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun ile bu maddeye "kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür" fıkrası eklenmiştir. 7.5.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanun'la "bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı yorumlanamaz" ek cümlesi ile "çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz" şeklinde bir ek fıkra eklenmiştir Türkiye'de çalışma yaşamında cinsiyet ayrımcılığı yasağı 4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlenmektedir. Türkiye'de çalışma yaşamında ayrımcılık yasağı ile ilgili düzenlemeler dar kapsamlıdır. Ayrımcılığın türü ve içeriği bakımından ayrıntılı düzenlemeler söz konusu değildir.

AOFDersleri.com